

המרכז הביו-אזורי ירושלים

18.10.15

לכבוד: חברי צוות היגוי

הנדון: סיכום ישיבת צוות היגוי של המרכז הביו-אזורי לניהול מערכות אקולוגיות במרחב ירושלים מס. 8 שהתקיימה בתאריך 20.9.15 בשיתוף היחידה האזורית לאיכות הסביבה "יהודה"

נוכחים:

נעמי צור, יו"ר המרכז הביו-אזורי
הלין רומני, מנהלת המרכז הביו-אזורי
ד"ר ערן ברקוביץ, אקולוג, המרכז הביו-אזורי
תמנע רז, רכזת פרויקטים, המרכז הביו-אזורי
בנציון קבקוב, מנהל, מפעל "עלינו" ליצור עשבי תיבול במישור אדומים
ד"ר ניצן לוי, מנכ"ל, איגוד ערים לאיכות הסביבה "יהודה"
ניצה קרניאל לוי, רכזת חינוך היחידה האזורית לאיכות הסביבה "שורק"
יעל מייזל (סימן טוב), רכזת תכנון סביבתי, איגוד ערים לאיכות הסביבה "שומרון"
יערה ישראלי, אקולוגית, יחידת הקיימות, עיריית ירושלים
חן טנא, מנהל היחידה הסביבתית, עיריית מודיעין
הדס דרוקר, מתכנתת סביבתית, עיריית מודיעין
פנינה קפלן, מתכנתת, החלה"ט קהילת ירושלים, חברת צוות המרכז
טל פרי, מתכנתת, אגף התכנון, המשרד להגנת הסביבה
אריאלה צוויקל, רכזת גינות קהילתיות ירושלים - איית"ק
גלעד פרוינד, מנהל מחקר ופיתוח חקלאי, מו"פ ההר המרכזי
יוני יפת רייך, מנהל חוות "קיימא", חקלאות צעירה בשיתוף הקהילה
פרופ' אוריאל ספריאל, המכון למדעי החיים, האוניברסיטה העברית
דליה חורש, רפרנטית חקלאות והסביבה, משרד החינוך
טל דגן, דיאטנית, לשכת הבריאות המחוזית
גדעון טופורוב, משרד החקלאות, אגרואקולוגיה
ערן בן נון, גינות קהילתיות בירושלים
גידי וורשבסקי, גינות קהילתיות בירושלים
מתן ישראלי, "מוסללה"
אלה גיל, "קיימותה"
לטיף אליעז, "קיימותה"
לביא קושלביץ, האגודה לחקלאות עירונית
סו סורקיס, חממה בבי"ס ראשית, עיר גנים
נדב בן סוזן, חוות "קיימא"

המרכז הביו-אזורי לניהול מערכות אקולוגיות במרחב ירושלים

מתחם המדיה JVP | דרך חברון 24 | ירושלים 93542

jerusalem.bioregion@gmail.com || 054-6751341 02-6252357

נעמי צור, יו"ר | הלין רומני, מנהלת | ד"ר יואל סגל, יועץ בכיר | ד"ר ערן ברקוביץ, אקולוג

יוסף יצחקי, מנהל חווה לחינוך חקלאי במטה בנימין
מיכאל סנדיגורסקי, יועץ סביבתי
פרדי רובנשטיין, אגרושריף בע"מ

התנצלו:

איצ'ה מאיר, מנכ"ל, איגוד ערים לאיכות הסביבה שומרון
אבי ברכה, מנהל היחידה האזורית לאיכות הסביבה "שורק"
מנחם זלוצקי, ראש אגף שטחים פתוחים, המשרד להגנת הסביבה
עמירם רותם, מנהל יחידת הקיימות, עיריית ירושלים
זאב הכהן, מתכנן מרחב י-ם והרי יהודה, רט"ג

מטרת הישיבה: המפגש אפשר חשיפה לפרוייקטים יחודיים בתחום החקלאות העירונית והפרי-עירונית שמקודמים כעת במרחב ירושלים ודיון בנושא חשיבות החקלאות העירונית והפרי-עירונית לשמירה על הטבע, על ביטחון תזונתי ועל חוסן עירוני.

על סדר היום היה:

- דברי פתיחה – גב' נעמי צור, יו"ר צוות ההיגוי של המרכז הביו-אזורי
- חקלאות עירונית, רקע ומגמות בעולם – גב' תמנע רז, רכזת פורום מזון לירושלים, המרכז הביו-אזורי
- סיור במפעל "עלינו" ליצור עשבי תיבול על גג מבנה תעשייתי במישור אדומים – מר בנציון קבקוב, מנהל המפעל
- גינות קהילתיות בירושלים - מקומן של הגינות הקהילתיות בהקשר של גידול מזון בעיר – גב' אריאלה צוויקל, מנהלת תחום קיימות חברתית, אגף חברה, עיריית ירושלים
- "משק פרוינד" - חווה חקלאית מקיימת לגידול עיזים בתקוע – מר גילעד פרוינד, מנהל מו"פ ההר המרכזי
- עמותת "קיימא" - חווה חקלאית בתמיכת הקהילה בבית זית – מר יוני יפת רייך, מנהל החווה
- דיון: קידום החקלאות העירונית במרחב הביו-אזורי – ד"ר ערן ברוקוביץ', אקולוג המרכז הביו-אזורי

סיכום: לאחר סיור במפעל "עלינו" הוצגו מספר פרוייקטים מהביו-אזור. להלן תיאורם:

חווה "עלינו" במישור אדומים

חווה גג בגודל של 4 דונם ברוטו, אשר מגדלת ירק (עלים ותבלינים) באיזור התעשייה במישור אדומים, בשיטה אירופונית Nutritional Film Technique. זרם דק של מים עם נוטריינטים בתעלות הגידול הסגורות הופך לאדי מים אותם צורכים הצמחים דרך השורשים. שיטה זו חסכונית במים ובשטח ומאפשרת גידול של 66 צמחים במוצע למ"ר, ורק כ-5 מ"ק עבור כ 44,000 צמחים. למניעת וטיפול במזיקים ישנם חסמים פיסיים כמו גובה החווה, כיסוי ברשת, קיר אוויר בכניסה, מאווררים השואבים את החרקים מהצמחים, ובמקרה הצורך, שימוש בתכשירים אורגניים. החווה מספקת סחורה לרשתות גדולות תחת המותג "עלינו".

המרכז הביו-אזורי לניהול מערכות אקולוגיות במרחב ירושלים

מתחם המדיה JVP | דרך חברון 24 | ירושלים 93542

jerusalem.bioregion@gmail.com || 054-6751341 02-6252357

נעמי צור, יו"ר | הלין רומני, מנהלת | ד"ר יואל סגל, יועץ בכיר | ד"ר ערן ברוקוביץ, אקולוג

פורום איט"ק וגינות קהילתיות בירושלים

בירושלים ישנן כיום מעל 50 גינות קהילתיות קיימות ועוד כ-15 אשר מחכות לקום או בתהליכי הקמה מיד אחרי שנת השמיטה. פורום איט"ק ובו רכז קהילתי, רכז חקלאי, רכזת מהחברה להגנת הטבע ואחרות מאגף חברה ונוער, תומך בגינות קהילתיות ובפרויקטים קהילתיים סביבתיים קשורים אחרים על ידי תקציב, סיוע וליווי חקלאי וקהילתי. לגינות ערך וחשיבות רבה מבחינת בניית קהילה וחיבור הקהילה לשכונה ולשכנים. אמנם הגינות עצמן בעלות כשר ייצור נמוך, אך יש לפעילות בהן ערך חינוכי סביבתי רב. הוזכר שעיריית ירושלים מקדמת כיום מיפוי של שטחים מתאימים לחקלאות עירונית יחד עם איתור וחיבור לקהילה סמוכה אשר יכולה לקחת עליה אחריות.

משק פרוינד בתקוע

משק פרוינד הינו חווה משפחתית חקלאית מקיימת בתקוע. בחווה עדר צאן, וכן כרם זיתים וגידולים נוספים. המרעה עבור הצאן באזור המדברי הזה אפשרי עבור הצאן על ידי השקייה במי קולחין של שדה צמח הקיקיוו. מטע הזיתים נשתל בתוך צמיגים אשר יוצרים מעין טרסה קטנה והגבהת עומק האדמה אשר מאוד רדודה באזור. שיטה זו עושה שימוש חוזר בחומר שנזרק, וכן מאפשרת גידול במקום שאחרת לא היה מאפשר.

חוות קיימא בבית זית

חווה על כ-12 דונם שטחים של תושבי בית זית הפועלת בתמיכת הקהילה לפי המודל של CSA האמריקאי - Community Supported Agriculture, וכן נתמכת על ידי קרנות. החווה הוקמה כמקום תעסוקה והעצמה לנוער אשר נפלט ממסגרות חינוכיות. הנערים והמבוגרים עובדים יחד כקבוצה, ויוצרים קשרים ויחסים בין אישיים כאשר לרוב הם חוזרים לאחר מכן למסגרות חינוכיות. הגידול במקום הינו ללא דשנים כימיים כלל, וללא ריסוס נגד מזיקים. בגלל הריחוק של המקום מפעילות חקלאית ההפסד כתוצאה מחרקים הוא נמוך.

מסקנות:

1. החקלאות העירונית תופסת תאוצה בעולם הן כתוצאה מהצורך בהבטחת מזון טרי, בריא ונגיש, והן כתוצאה מהאילוף להפחית את טביעת הרגל האקולוגית בהתייחסות למשבר האקלים.
2. ישנם מספר דוגמאות מוצלחות של חקלאות עירונית באזור ירושלים. כדי להעלות הילוך לפיתוח התחום יש צורך בקידום רגולציה על ידי חקיקה.
3. הגברת המודעות בקרב הציבור חזרה לטבע ולחקלאות (באמצעות מחקר, הסברה וחינוך מגיל צעיר) יהווה כלי בסופו של דבר לשיתוף והפעלת לחץ לקביעת מדיניות.
4. כדי להפוך את החקלאות העירונית לכלכלית, נגישה וזולה יותר צריך למצא דרך לקנות ישר מהמגדלים ולא דרך רשתות השיווק, למשל באמצעות קואופרטיבים. הוצע להעלות את הנושא בפורום מזון לירושלים ולשתף בו יזמים.
5. כדי שה"מוצר" חקלאות מקומית יהפוך פופולרי, יש להשקיע במיתוג חברתי וסביבתי. מיתוג חכם יגדיל את הביקוש, וזה מהווה המפתח להצלחה כלכלית עבור המגדלים המקומיים.
6. הגינות הקהילתיות הן כלי חשוב ומרכזי בחקלאות עירונית משום שהן מאפשרות להשאיר יותר מערכות טבעיות בעיר וכך הן משרתות את החקלאות העירונית ומחזירות את הטבע לעיר.

לצפיה במצגות שהוצגו בישיבה לחצו [כאן](#).

לצפיה בתמונות של הסיור במפעל "עלינו" לחצו [כאן](#).

הישיבה הבא של צוות ההיגוי יהיה ב- יום ה', 24 לדצמבר, בנושא "ממשק עיר ויער", ויכלול סיור במצפה נפתוח בשיתוף עמותת "רמות למען הסביבה".

בברכה,

הלין רומני
מנהלת המרכז הביו-אזורי ירושלים

העתקים: נוכחים וחברי צוות היגוי